

Köszöntjük a kilencvenéves Dörnyei Sándor orvostörténészt

2016. május 4-én, a hagyományos Markusovszky Lajos-émlékülésein Dörnyei Sándor orvostörténész Markusovszky Lajos-díjban részesült a 2015-ben publikált „A korabeli sajtó Semmelweis betegségről és haláláról” című, a Horus rovatban megjelent tanulmányáért. Az átadáskor nem hangzott el, így a jelenlevők közül is csak kevesen tudták, hogy a díjazott kilencvenéves!

Bizony, Dörnyei Sándor, az Országos Széchényi Könyvtárba, illetve a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtárba még most is bejárógató orvostörténész, november 4-én tölti be 90. életévét. Malcolm Cowley, amerikai kritikus és irodalomtörténész „Nyolcvan év magasából”

1. ábra | Prof. Dr. Rác Károly, az *Orvosi Hetilap* főszerkesztője átadja Dörnyei Sándornak a Markusovszky Lajos-díjat

tekintett vissza életútjára 1978-ban, 80. születésnapja alkalmából (Európa Könyvkiadó, Budapest, 1983). Dörnyei sem a nyolcvan, sem a kilencven év magasából nem írt „beszámolót” életéről – pedig lett volna mire visszatekintenie. E kis köszöntő ezt a célt is szolgálja.

1926. november 4-én született Szarvason. A helyi gimnáziumban érettségizett, majd Budapesten, Eötvös-kollégistaként, a Pázmány Péter Tudományegyetemen 1948-ban bölcsészdoktori, majd a következő iskolaévben középiskolai tanári oklevelet szerzett. Előbb ösztöndíjasként az Országos Széchényi Könyvtárban dolgozott, majd 1950-től az Országos Könyvtári Központ alkalmazottja volt. Fialat kora ellenére fontos feladattal bízták meg. Előbb egyedül, majd egy kis munkacsoport élén az országot járta, azzal a céllal, hogy a feloszlott egyházi

rendházak könyvtárainak értékes anyagát számba vegye és zár alá helyezze. Az értékes könyvvállományból ugyanis nemcsak a fosztogatók „csipegettek”, hanem a szorult anyagi helyzetbe került egyházfők is a kódexek, ősnymtatványok eladására kényszerültek. Dörnyeinek és kis csapatának lett a feladata az értékes kötetek központi raktárba való eljuttatása, majd leltározása. Közben, 1952 derekán, az említett központot átszervezték, munkatársai más intézményekbe kerültek. Ekkor került Dörnyei Sándor az Országos Széchényi Könyvtár gyarapítási osztályára, majd a főigazgatói titkárságra. Emellett az 1955-ben újraindított *Magyar Könyvszemle* szerkesztésében is részt vett. Mint annyi más kortársának szépen ívelő pályája, az övé is 1956 őszén tört meg. Mivel aktív szerepet vállalt a könyvtár forradalmi bizottságában, 1957 áprilisában persona non grata lett az állami intézményekben.

A könyvektől azonban nem tudták őt elszakítani: előbb „hónaljas” antikváriusként járta Budapest utcáit, majd a Mezőgazdasági lexikon külső bedolgozójaként kereste meg a „mindennapit”. 1958 és 1965 között az Orvostudományi Dokumentációs Központ (később Országos Orvostudományi Könyvtár) munkatársa lett. Kurrens magyar orvosi bibliográfiát és orvostudományi szakbibliográfiákat szerkesztett.

1965 októberétől nyugdíjaztatásáig, 1986-ig az Országos Gyógyszerészeti Intézet alkalmazottja. Előbb a *Gyógyszerészeti és Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemle* szerkesztette, majd annak kettéválása után a *Spectrum Pharmaceuticum* és a *Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemle* szerkesztője lett. Később az Egészségügyi Világszervezet megbízásából a *Drug Regulation* szerkesztője.

Ez idő tájt „kóstolt bele” az orvostörténelembe is. Az *Orvostörténeti Közlemények* 55–56. kötete közölte a feleségével, Dapsy Henriettel közösen írt terjedelmes, háromrészes dolgozatát „Semmelweis hazai utóéletének első évtizede” címmel 1970-ben. A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár, valamint a Magyar Orvostörténelmi Társaság közös kiadványát Antall József szerkesztette.

Nyugdíjba vonulása alig hozott változást életében. Munkatársa lett az Országos Széchényi Könyvtár Régi Magyarországi Nyomtatványok Szerkesztőségének. Szabó Károly Régi Magyar Könyvtára III. kötetét öt füzettel egészítette ki, majd a XVIII. századi hazai szerzők külföldön, nem magyar nyelven megjelent közleményeinek bibliográfiáján dolgozott.

Könyvtörténeti, bibliográfiai munkája mellett jelentős orvos- és gyógyszerésztörténeti kutatásokat is végzett. S tette mindezt olyan korban, amikor még nem volt internet és egyéb, a mai kutatók munkáját megkönnyítő technikai segítség. Kézzel, illetve írógéppel papírra vetett „céduláiból” olyan alapművek születtek meg, mint „A magyar orvostörténeti irodalom 1715–1944”, illetve „A magyar gyógyszerésztörténeti irodalom 1944-ig”. Az előbbi a Magyar Tudománytörténeti Intézet, illetve a Magyar Orvostörténelmi Társaság adta ki 2002-ben. Az utóbbi kiadásához, 2005-ben, a Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság és az Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár is hozzájárult. Alapvető, az orvostörténetészek számára nélkülözhetetlen és csak „a Szinnyei” jelentőségéhez mérhető az a három bibliográfiai kötet is, amelyeket a Borda Antikvárium segített a napvilágra: „Régi magyar orvosdoktori értekezések 1772–1849”, első kötet (1998), második kötet (2001), harmadik kötet (2010).

„Kilencven év magasából” visszatekintve jubilánsunk olyan kitüntetésekkel „dicsekedhetne” – de az igazi tudósra jellemző szerénysége miatt ezt sosem tette –, mint a Magyar Orvostörténelmi Társaság Wessprémi-émlékérme és -díja 2001-ben, a Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság Szigetváry Ferenc-émlékérme 2005-ben vagy a 2006. augusztus 20-án gazdag bibliográfusi és könyvtörténeti munkásságáért neki ítélte Széchényi Ferenc-díj. A Magyar Orvostörténelmi Társaság, amelynek alapításában részt vett és hosszú éveken át vezetőségi

tagja volt, 2016. április 28-i ünnepi ülésén tiszteletbeli tagjává avatta őt.

A 2006-ban barátai, tisztelői és tanítványai köszöntését is tartalmazó „Peregrinálók. Negyvenhárom magyarországi és erdélyi orvostanhallgató életrajza 1683–1783” című, Dörnyei szerkesztette kötet jubilánsunk életrajzát és műveinek bibliográfiáját is tartalmazza. Mindkét tétel 2016-ban kiegészítésre szorul, hiszen Dörnyei Sándor ma is – megrokkant egészségi állapota ellenére – aktívan kutat, publikál. Ennek bizonyítéka a bevezetőnkben említett Markusovszky-díj. Kiadót keres újabb értékes kézírata: a Régi magyar orvosdoktori értekezések negyedik kötete!

Markusovszky Lajos 1861-ben vetette papírra e sorokat: „Valamint a nemzet, melynek története van, örömmel andalodik el múltján s magának abból hazaszeretettel és tetterőt merít; úgy a magyar orvos is büszkébb önérettel tekintend jelene és jövőjére, ha a történelem tükrében látja, hogy az úttörő elődök hosszú sora vonul el előtte, s hogy a hazai orvosi irodalmat koránt sem kezdeni, hanem az elődök nyomdokain folytatni kell.” E „történelmi tükör” egyik legnagyobb, XX. századi felmutatója a kilencvenéves Dörnyei Sándor.

Az *Orvosi Hetilap* orvostörténeti rovata, a Horus mély tisztelettel köszönti Dörnyei Sándort 90. születésnapján. Isten éltesse! Ad multos annos!

Csilizradvány, 2016

Kiss László dr.